

KŐBÁNYAI JÁNOS

HELLÓ, CSAJOK! (II.)

V. „Század, vigyázz!”

■ Néhány óra múlva a fogdaccellában. Mind a négyen bágyadtan ülnek a két kopott zöld asztallapon, vállukat a vakító fehér falnak vetve. Egyszerre nyitják ki a szemük, egyszerre kapják fel a fejüket a nyíló ajtó zajára. Az őrparancsnok lép be.

– Föl! Most telefonáltak, hogy vigyelek benneteket szeretett őrnagyotokhoz. Mozduljatok már!

Dékány: Mínek siessünk? Van időnk. Nem belefér ebbe a tetves öt napba?

Kiss: Mi a francot akarhatnak tőlünk?

Kavics: Nem elég nekik, hogy itt vagyunk?

Őrparancsnok: Nem mondták, miért hívatnak, de nagy örömet okoznék, ha elárulnám, hogy hoznotok kell a pokrócot is?

Egy csapásra fölugranak. Mindegyik beszél, alig értik egymás szavát:

„Hát persze, hogy nem tarthat itt öt napig.” „Csak kínozni akar még egy kicsit.”

„Ne dőljünk be a pokrócnak, biztos a leltárhoz kell.” „Talán ma már otthon leszünk.”

Őrparancsnok: Elég a dumából! Mozgás és gyerünk! Azt mondták, most azonnal vár. Jobb, ha nem haragítjátok késéssel is.

„Jó. Oké.” „Mehetünk.” Versenyt tolakszanak ki a szűk ajtón. Majd fegyelmezett, zárt sorban menetelnek a miniszteri úton. Karjaik soha szabályosabban nem lendültek, arcukon szögletesre zárt, sugárzó reménykedés.

Üresen hangzik bakancscsattogásuk a századkörlet folyosóján. Az őrparancsnok megállítja a kis csapatot az irodaajtó előtt. Kopog, majd benyit, hogy teljesítette a parancsot. Épphogy helyére ugrott a kilincs, Zagyva és Dékány is odaugrik a kulcslyukhoz. Majd feldönti őket az ajtó, amikor kiszélesítve kivágódik.

Őrparancsnok: Nem tudok semmit – tárja szét a kezét. – Nekem annyit mondott csak, hogy leléphettek. Várjatok, míg kiszól.

Dékány: Egyedül van? A hátadtól nem láttunk semmit.

Őrparancsnok: Hárman vannak. Vele van a Majoros alhadnagy meg a szolgálatvezetők. Szóval várjatok szépen – és ha nem találkozánk, akkor minden jót.

Kezet fog mindenkivel, és elmegy.

Kifosztott, sivár csönd telepszik a folyosóra, ahol most is – noha odakinn vakít a napsütés – olajos félhomály uralkodik. A csaknem azonos színűvé csiszolt, kopott, piros és fehér cement padlóköcskék és a falakat vállmagasságig páncélozó zöld festék fáradtan csillog. Az ajtó mögül nem hallatszik semmi zaj.

Zagyva: Félek, ha csak a századtól vannak, nem sül ki ebből semmi jó.

Kavics: Ha nem azért hozatott fel bennünket, hogy egy prédikáció után hazaengedjen, rádöntöm az íróasztalt.

Kiss: Ide figyelj, Kavics! Már előbb is akartam szólni, most az egyszer vágj mindenhez jó pofát. A saját szakálladra olyan hős lehetsz, amilyen csak akarsz. De most játszd meg azt – amit magadnak is bevallhatsz –, hogy be vagy szarva. Ez kell a hiúságának, és mi haza akarunk menni.

A filmnovella első részét októberi lapszámunkban közöltük.

Kavics: Most az egyszer elismerem, hogy sikerült padlóra küldenie, azaz megtörtem. De akkor is vannak határok...

Zagyva: Akármit mond az őrnagy, te befogod és kész. Nem veszed észre, hogy azt csinálnak velünk, amit akarnak?

Visszaáll a csend. Eltart egy-két percig, majd az alhadnagy feje hajol ki a szűkre nyitott ajtónyíláson.

– Egyenként jöjjenek be! – mondja, és visszabukik a tányérsapka.

„Miért külön-külön?” „Mit akarhat?” – kérdezik tanácstalanul, hol egymásra, hol az ajtóra nézve.

Dékány: Fut még egy kört.

Zagyva: Psssszt... fogd be a pofád!

Kavics: Jobb egyedül. Legalább nem kell senki előtt szégyenkezni.

Zagyva: Gyerünk, menjen be már valaki. Csak a helyzetünkön rontunk.

Dékány: Az menjen be először, aki a legjobban fekszik nála. Szerintem, menjen a Kiss.

Többen is: „Igen, menjen a Kiss.” „Menjél és okosan!”, „Nyomás, veled vagyunk” – taszigálják a századparancsnok ajtaja elé.

Kiss: Hagyjatok. Jól van. Bedobhatom magam.

Karjával kaszáló mozdulatokat végez. Megigazítja a zubbonyát. Kapcsol egy lyukat a derékszíján.

A többiek hangtalanul nézik. Kiss az ajtóhoz lép. Megfogja a kilincset. Fejét visszafordítja, elvgyorodik, majd üres kezével fapofára igazítja az arcát. Gyorsan benyit.

A századparancsnoki iroda is azt a kiürült, természetellenesen néma hatást kelti, mint a körletfolyosó. A természetes íróasztalon nem hever egy szál irat, kimutatás, könyv, íróeszköz sem. Mogorván uralja a közepes nagyságú szobát, üveglapján frissen szállt porszemek. A már Budapest felé tartó írnök asztalkája is üres, az örökösen munkálkodó írógép alatt szürke műbőrhuzaat szunnyad. A fogason az őrnagy esőkabátja árván lóg.

Kiss, amint elengedte az ajtókilincset, vigyázzállásba merevedik. Háromlépésnyire szemben vele az őrnagy könyököl az íróasztal mögött. Két oldalán kényelmesen szétterpesztett lábakkal az alhadnagy és a szolgálatvezető főtörzsőrmester ül a parancsnokukhoz közel húzott székeken. Már huzamosabb ideje unatkozhattak itt.

Őrnagy: Persze magát küldték először. A rangidőset. Maga nem is tudja, hogy gondoltam arra is, netán örvezetőt csinálok magából. De szükségem volt a rajztudására. A rajjal sok dolog van. Állandóan a körműkre kell nézni. Nem tudott volna mellette rajzolni.

Szünetet tart. Leveszi és megigazítja a sapkáját.

– Mondja, Kiss honvéd, miért olyan néma?

Kiss: Őrnagy elvtárs jelentem, nem vagyok néma. Nem kérdeztek.

Őrnagy: De azt talán magától is tudja, hogyan kell bejönni egy szobába, ahol előljáró tartózkodik.

Kiss hallgat.

Őrnagy: Nos?

Kiss: Nem értem...

Őrnagy: Nem tanult itt semmit erre vonatkozóan?

Kiss (elharapva egy „ja”-t): Őrnagy elvtárs, Kiss István honvéd kérek engedélyt bent tartózkodni!

Őrnagy: Kivételesen nem küldöm ki, hogy előlről ismétlje. Húzza közelebb azt a széket a sarokból, és üljön le. Úgy. Mondja, mik a maga szülei, szóval ki fia-borja is maga.

Kiss: Jelentem, édesapám diszpécser, édesanyám nyugdíjas, óvónő volt.

Őrnagy: Testvére van?

Kiss: Jelentem, igen. Egy nővérem van, hat évvel idősebb nálam, és már férjnél van.

Őrnagy: Rendes, tisztességes családból való. Kár, hogy ezek közé keveredett. De miért is van itt? (kis szünet után) Tudja?

Magának segítenie kellett volna nekem, meg kellett volna értenie. Persze ez kelemetlen a többiek előtt – ismerjük ezt a problémát –, de mindenkinek tudnia kell, hogy melyik oldalon a helye, és van bátorság is a világon. És azt is tudnia kell, hogy magához egy ujjal sem nyúlhatnak, ha helyesen viselkedik.

Maga előbb-utóbb elvégi azt az egyetemet... Ebben biztos vagyok. Tudom, hogy alaposan megküzdött azért a fölvételért. Jogász lesz, akitől emberi sorsok függenek. Maga is rendet fog tartani és tartatni, ugyanazt a rendet, amit én is őrzök. Persze most nem rám figyel, hanem arra gondol, hogy hol járnak a többiek. Pedig higgye el, az a fontosabb, amiről itt beszélünk. Szeretne hazamenni?

Kiss: Jelentem, igen. Vár a család...

Őrnagy: Kiss honvéd, jó lecke volt ez magának. Ne felejtse el, amit ebben a szobában hallott.

Okos gyerek maga, tudnia kell, hogy nekem is feletteseim vannak, akik megkövetelik tőlem a rendet, s azoknak is feletteseik vannak, egész az atyaúristenig. Magának, értelmes embernek mondjam, hogy ugyanez a szisztéma a civil életben is, csak ott nem annyira sarkosak a dolgok, mint nálunk. Ez mindig így volt, és így is lesz, ha lázong ellene, semmire sem viszi.

Arról a hazautazásról majd gondolkodunk. Küldje be a következő jómadarat. Kiss honvéd, most elmehet.

Kiss: Értettem, őrnagy elvtárs. Kérek engedélyt távozni.

Őrnagy (kihúzza magát): Távozhat.

Kiss szabályos hátraarccal kimegy.

Kavics következik. Vigyázzállásba húzza magát.

Kavics: Őrnagy elvtárs! Kavics János honvéd kérek engedélyt bent tartózkodni.

Noha igyekszik feszes, katonás benyomást kelteni, érződik, kínosan rágcáslja a szavakat. S amint befejezi a sablonjelentkezés utolsó szavát – mintha a mondatból valamit vissza lehetne szívni –, villanásra elhúzza a száját.

Őrnagy: Mondja meg nekem, Kavics honvéd, miért van az, ha meglátom a maga pofáját, miért megy el a kedvem az élettől is? Árulja el, az Isten szerelmére. Hiába lő esetleg kitűnően, vagy hiába találom rendben a szerelvényét, hiába igyekszik elbújni a sorban, a lényéből sugárzik, hogy nem tetszik a rendszer. Például – jobb későn, mint soha – árulja el, hogy most e percben miért esett olyan nehezeére, hogy tisztességesen jelentkezzen. Miért képes erre a másik százhusz, és maga miért nem? Mondja csak el nyugodtan. Hallgatjuk.

Kavics pihenj-tartásban áll. Hallgat.

Őrnagy: Most meg miért hallgat makacsul? Azt hiszem (beosztottjaira néz) szépen kértem magát.

Kavics: Őrnagy elvtárs, nem vagyunk egyenlő helyzetben. Még nem vagyok civil.

Őrnagy: Üljön le. Nem harapom le az orrát. Arról már letettem, hogy magából embert faragjak. Kevés erre az egy év. Egyszerűen csak meg szeretném érteni magát.

Kavics (nagyot sóhajtva, szinte sziszegve szürcsölve a levegőt): Jó. Hát, szóval ez alatt az év alatt sehogy sem tudtam megérteni, hogy miért kell kérni az engedélyt bent tartózkodni. Legtöbbször – például most is – azért jövünk az előljárók szobájá-

ba, mert hívtak. Tehát nem saját jószántunkból, esetleg épp annak ellenére, parancsra. Ez idáig világos, ez szolgálati viszony – de ehhez miért kell nekem engedélyt kérni, hiszen épp az előljáró akaratából léptem vagy lépek a szobába. Az engedélykérés ugyanis azt jelenti, hogy magam elhatározásából lépek a szobába, amiről pedig teljesen nyilvánvalóan szó nincs. Az őrnagy elvtárs hívatott, s én teljesítettem a parancsát, hisz éppoly jól tudja, mint én, hogy nem is tehetnék másként. De az őrnagy elvtársnak sem jut az eszébe, hogy például megtagadja ezt a kérést, hiszen épp az őrnagy elvtárs akarja, hogy én ide bejőjsek...

Őrnagy (az asztalra üt): Gyönyörű ez a „tudatos” okoskodás, meg kell az agynak hasadnia tőle, és a szívnek szakadnia. De tudja, mit mondok magának? Az ilyenfajta okoskodással sehol nem állja meg a helyét az életben. Az egyetemet sem végzi el, vagy ha mégis átvergődik, egy munkahelyen sem lesz maradása. Mit képzelsz? Hol tűrik el ezt az anarchista magatartást? Maga leköpi, ami mindenkinek, az egész közönségnek, a bajtársainak megfelel, mindazt, amit magánál nagyobb janik találtak ki. És persze fütyül a következményekre. Csak sajnálni lehet az ilyen embert. De leginkább az édesanyját sajnálom, aki a beteg lábával kénytelen volt lesántikálni magához. Mondhatom, idáig sem volt, de ezután sem lesz sok öröme magában.

Remélem, tudja, hogy a bajtársainak sem szolgált nagy meglepedésére a viselkedése. Ha magának nem is mondták, de jó néhányszor panaszkodtak viselt dolgairól. De hát végül is nekem mindegy...

De hazamenni azt akar. Akár ebben a pillanatban. Hanyatt-homlok, mint tót az anyjának. Ne tegyen úgy, mintha nem érdekelné ez a kérdés.

Kavics: Haza akarok menni.

Őrnagy: Mindjárt gondoltam. Ez legalább nyílt beszéd. Én is nyílt leszek. Tudja, az ember nem megy mindig oda, ahova akar. Ez az, amit maga nem képes belátni, nem képes érzékelni, de azon csodálkozik, ha betörik a fejét. Mint ahogy én is betörhetem a magáét. (Egy barna fedelű spirálfüzetet húz elő az íróasztalfiókból.) Tudja, mi van ebben a füzetben? A maga egyéves működésének dokumentumai. Dátum szerint, pontosan, az elkövetés napján bejegyezve az összes fegyvelemsértő ténykedése. Ne féljen, semmi nem maradt ki belőle. Tizenhat feljegyzés. Parancsmegtagadás, tiszteletlen magatartás előljáróival szemben, kerítés-parancsnokságon kért kimenők, bizonyos levelek tartalma, amelyekről tudomásunk van... és egyéb disznóságok. Maga tisztában van azzal, hogy ennek a fele is elég lenne a hadbíróshoz, ahol nem engedik el az embert üres kézzel? Nehogy azt higgye, hogy idáig a szép szeme miatt nem tettem feljelentést, a fáradságot sem sajnáltam volna rá. Csakhogy nekem nem mindegy a század becsülete, ha magának mindegy is, meg az édesanyját is sajnálom, mint már mondtam az előbb. De azért nehogy azt higgye, hogy vége a játzmának, mindent megúszott, és most foghatja a kalapját. Ez a füzet itt van, felterjeszhetem bármikor. Ma is, holnap is vagy egy év múlva. Úgyhogy ehhez tartsa magát. Fő a biztonság (elrakja a füzetet a fiókba), mindig tudni fogjuk belőle, ki is volt az a Kavics János honvéd. Megértette?

Kavics: Értettem.

Őrnagy: Ha valóban értette, akkor így vigyázzon magára. Talán megérjük egyszer, hogy a Magyar Népköztársaság hasznos polgára lesz. Nem bízom benne, de őszintén kívánom magának, Kavics honvéd. Higgye el, sok baja lesz még az életben. De hagyjuk... Van kérdés? (Kavicsra, majd unatkozó beosztottjaira néz.) Nincs. Úgy is jó. Hmmm... Elmehet.

Kavics megfordul, szótlánul kimegy. Hátáról az őrnagy „ennek falra hányt borsó” legyintésére siklik a kamera, majd a belépő Dékány beleköthetetlenül merev arcát mutatja.

A folyosó. Kiss és Zagyva egyszerre rohanja le Kavicsot: „Na, mi van?” „Mi a dörgés?” Kavics: Azt hiszem, hazaenged, vagy haza kell engednie. Különben a szokott prérikációk.

Zagyva: Te meg amilyen hülye vagy, ellentmondtál neki.

Kavics: Nem szóltam egy szót sem.

Zagyva (idegesen járkál): Nem tudom, nem tudom, mi lesz ebből. Nem is ez az őt nap. Nekem egész más a helyzetem, mint nektek. Társadalmi ösztöndíjjal vettek fel az egyetemre. Szerintetek nem kellene ezt megmondani az őrnagynak? Lesz nyoma az ügynek? Mit szólnak, ha visszajut hozzájuk? Épp a végén kell elszúrnom... De talán rajtatok is segít, ha megmondom, hogy ki vagyok.

Azt is megmondom neki, hogy a mamám ki mellett dolgozik. Ez egész biztos jó mindnyájunknak.

Nyílik a századparancsnoki ajtaja. Vigyorgó arccal Dékány lép ki, majd kisvártatva az őrnagy és kísérete.

Őrnagy: Század, vigyázz!!!

A négy fiú felsorakozik szemben az őrnaggal. Bakancsaik egy vonalban a piros-fehér cementkockák vonalával. Az őrnagy köhint, megigazítja a tányérsapkáját. Megdörzsöli a kezét, kidüleszti a hasát, s hatásos szünet után megszólal.

Őrnagy: Század, pihenj! Nem érdemlik meg, de kapnak egy lehetőséget. A tisztelt barátaik úgy hagyták itt a körletet, mint egy disznóolat. Maguk kiköszörültek a csorbát. Kitakarítanak, felmosnak, aztán Majoros alhadnagy elvtársnál jelentkeznek. Utána az ő vezetésével átviszik a géppisztoly-lőszert a zászlóaljraktárba. Ha ezzel rendesen – tudják, mit jelent ez – végeztek, még ma mehetnek haza. Amíg befejezik a munkát, addig bent leszek. Sorakozzanak ugyanitt, Kiss honvéd jelentsen. Egyébként őt nevezem ki a feladat irányítójának. Aztán isten áldja magukat. Búcsúzóul kezet fogok magukkal, akár a bajtársaikkal. Azért maguk is a századhoz tartoznak, maguk is a fiaim. Nem? (Ránevet a fellélegző arcokra.) Oszolj!

A szeméttárolók. A piszkosszürke, kormos betonvályúkban csendesen füstölög a laktanya fojtó illatú szemete. Most ér le a négy fiú a két kifeszített sátorlappal, amelyekbe összegyűjtötték a körletben maradt holmikat. Lerakják a tárolók mellett. A sátorlapokban elrongyolt alsótrikók, jégeralsók, zoknik, gyűrötté olvasott, kitöltött keresztretjévtény-oldalakkal magazinok, szappantartók, fogkefék és sok-sok csámpásra hordott, barna kimenőcipő, amelyeket megtarthattak volna – a század leszerelés-megtisztulásakor levedlett mocskos hámrétege. Elkezdik célozgatni e pusztulásra való tárgyakkal a szeméttárolók tetejét.

Dékány: Srácok! Két kézzel. Ha sietünk, még marad egy jó pár óránk vonatindulásig. Megmutathatnánk a civil formánkat a városban.

Kiss: Jó ötlet. Minél előbb „télak”.

Kavics: Csak essünk túl azon a kézfogáson.

Dékány: Majd jól beleköpök a tenyerébe.

Zagyva: Hülyék vagytok. Ez már igazán a legkevesebb.

Dékány: Még mit nem. Majd búcsúkönyveket zokogunk a vállán azért, hogy abban a megtiszteltetésben részesített, hogy egy kevéske pluszidőt ránk áldozott az életéből.

Kiss: A szabályzatban nincs kézfogási kötelezettség.

Zagyva: Nem volt ideig elég nektek? Kezet fogtok, és kész. Egyébként elég rendes volt, csinálhatott volna nagyobb balhét. Megkérdeztem tőle, semmi nyoma nem lesz az ügyünknek.

Kiss: Ha még egyszer előjössz a nyomaiddal, behajítalak téged is ebbe a szemétkébe.

Másfél órával később a naposasztal előtt állnak, szemben a lépcsőfordulóval. Jön az őrnagy. Bal karján az esőkabát, jobbában aktatáska.

Őrnagy: Pihenj! Ellenőriztem a körletet. Jó munkát végeztek. Ha így dolgoztak volna egész évben, most nem lennének itt. Én is megyek haza. Nekem is van családom, az embernek otthon is megvannak a maga kötelességei. Jó utat. Be ne rúgjanak a vonatindulásig, mert még beviheti magukat a járőr. Vigyázzanak, ma állandó készséget tartanak. Hát akkor viszontlátásra.

Jobból a bal kézbe veszi az aktatáskáját, és kezet nyújt.

Mindenki elfogadja.

Őrnagy: Aztán viselkedjenek tisztességesen. Viszontlátásra.

Megindul a lépcsőn. A négy szempár mereven nézi. Az őrnagy öt-hat lépcsőfok után visszafordul.

– Talán még látom egyszer magukat az életben.

Befordul az aknavető szakasz naposasztala előtt, s eltűnik a lépcsőfordulóban. A négy fiú szinte parancsszóra fordít háttal, s mint a verebek a folyosóablak párkányára könyökölnek.

Az őrnagy kilép a zászlóaljépületből. Rátér az épp néptelen miniszteri útra. Innen fentről testtartása görnyedtnak tűnik. Lógázza az aktatáskáját. Alakja egyre apróbb barna foltta válik. Hazafelé tartó, a nyolcórás munkában elfáradt munkás vagy kishivatalnok.

„Helló, csajok!”

A század raktára. A kis helyiség három oldala tele polcokkal, amelyeken sisakok, bakancsok, pokrócok, zubbonyok, hátizsákok sorakoznak. Középen asztal, mögötte ül a század szolgálatvezetője. Nagy alakú, keménytáblás füzetbe hajol. Az asztal előtt zubbony-, nadrág-, ing- és bakancshalmok tornyosulnak külön-külön kupacokban. Az asztallal szemben áll a négy fiú. A törzsőrmester megtalálta a füzetben, amit keresett, ceruzáját odateszi mutatónak, felpillant, írni kezd.

Törzsőrmester: Kiss István honvéd.

Kiss: Jelen.

Törzsőrmester: Egy darab pokróc.

Kiss: Igen.

Törzsőrmester: Egy darab zubbony.

Kiss: Igen.

Szakaszvezető: Egy darab zöld ing.

Kiss: Igen.

Szakaszvezető: Egy darab alsó trikó.

Kiss: Igen.

Szakaszvezető: Egy darab zöld gyakorló-nadrág.

Kiss: Igen.

Szakaszvezető: Egy darab honvédségi derékszj.

Kiss: Igen.

Szakaszvezető: Egy pár bakancs. Kitisztította, talpát is bekente? (Kiss megmutatja.)
Jó, rendben.

Egy pár cérnazokni.

Kiss: Igen.

Szakaszvezető: 1 darab zöld alsó.

Kiss: Igen.

A törzsőrmester a füzetből olvassa a tételeket, fölpillant, hogy ellenőrizze, valóban megvan-e. Kiss magáról húzza le a ruhadarabokat, és megmutatás után a megfelelő ruhadombra dobja. Végül teljesen meztelenül áll a törzsőrmester előtt.

Kiss: Leszereltem, őrmester elvtárs. Minden rendben?

Szakaszvezető: Igen, itt a ruháscsomagja, itt írja alá. A személyi igazolványt majd együtt átvehetik a kapunál.

Kiss átlép egy ruháshalmon, annak az alján a csomagja, a hóna alá szorítja, majd aláír a füzetben, amit a törzsőrmester tol eléje.

Kiss: Rendben minden?

Szakaszvezető: Igen, elmehet.

Kiss szabályos hátraarcra fordul és kimegy a raktárból. A másik két fiú még mindig vigyázzban áll az asztal előtt. A törzsőrmester újból keres valamit a füzetben – aztán felpillant.

Szakaszvezető: Dékány László honvéd.

Dékány: Jelen.

Szakaszvezető: Egy darab...

- - -

Mosdóhelyiség. Egy csapra slagdarabot illesztenek, azzal locsolják egymást. Vízcsozási, halk felkiáltások, fröcskölés, lemossák egymás hátát. „Hát ezt is megértük.” Indián szokásban szaladnak be a folyosón, vizes testtel.

Körlet. Üres ágyak – csak a vázuk van meg –, döglött sodronyhuzalok feszülnek az ágykeretekben. Nagy űr. Az egyik sarokba húzódnak. Ott bontják ki a csomagokat. Lázasan kapkodják magukra a ruhát. Sietnek.

Aztán a laktanya főútja. Szalad a négy fiú a kapu felé. Kezükben lóbálják a holmijukat.

Kiss sötét öltönyt visel. Dékány fehér porcelánnadrágot és színes virágos inget. Kavics szalad elöl, termócipőben, kék-fehér csikos matróztrikóban, farmernadrágban. Zagyva könnyű fehér garbóban és ugyanilyen színű vászonnadrágban. A kapu előtt néhány méterrel megállnak. Libasorba rendeződnek. Kiss lép az élre, ő szólítja meg a kapuügyelet főtörzsőrmesterét:

– Főtörzs elvtárs jelentem, négyen az első századból hazautazásra készen állnak. A személyi igazolványainkat szeretnénk elkérni.

Főtörzs: Sürgős? Csak 11-kor van vonat, elég, ha 10-kor kimennek, még bajt csinálnak, berúgnak. És a többi. Menjenek vissza.

Kiss: Ígérjük, nem lesz semmi baj – vacsorázni szeretnénk, sétálni a városban, alig láttuk egy év alatt.

Főtörzs: Ne pofázzon, vissza, és kész.

A kis csapat hátraarcot csinál, és visszaindul a főúton. Együtt csámborognak a laktanyában. Már végleg nem tudnak örülni a leszerelésnek, mellettük menetoszlopok masíroznak – egy-egy tiszt rájuk ordít – vigyázzba merevednek – szomorúan ülnek a padokon, nem tudnak mit kezdeni magukkal – egy szót sem szólnak egymáshoz. Beesteledik. A zászlóaljépület lépcsőjén ülnek. Minden arra járó katona megcsodálja őket.

Dékány: Na, menjünk, srácok.

Kiss: Még van egy negyedóránk.

Kavics: Hogy azért kikizzenek, az lehetetlen. Minden örülséget el tudok képzelni, de hogy ezért még feltartsanak, azt nem. Lehetetlen, hogy ne jussunk ki erről az elátkozott helyről. Menjünk, mire várunk?

Elindulnak, most nem rohannak. Míg a kapuhoz érnek, addig is eltelik néhány perc. Megint Kiss áll az élre. A kapusszobához érnek.

Főtörzs: Na, megint mit keresnek itt?

Kiss: A személyiért jöttünk. Gondoltuk...

Főtörzs: Én nem vagyok szadizmus, de hogy maguk rábasznak, az kurva isten. Hordják el magukat. Jöjjenek akkor, amikor az a parancsban meg lett határozva.

A három fiú arca merev, arcizmusuk sem rándul, annyira meglepte őket a kitörés. Állnak mozdulatlan.

Főtörzs: Na, mi lesz már? Lelépni!

Megfordulnak, el akarnak menni.

Főtörzs: Vszkozz! Nem tudnak szabályos hátraarcot csinálni? Mik maguk? Civilek vagy mi a kurva isten?

Hátraarcot csinálnak.

Főtörzs: Balra át, lépés induuuulj!

Elvonulnak. Meg sem tárgyalják az új eseményt, tízkor a kapusszoba előtt állnak. Egy szót se szólnak. Úgy állnak, mint akik elszánták magukat, hogy innen többé vissza nem fordulnak.

Megérzi ezt a főtörzs, nem akadékoskodik. Szótlatlanul kiosztja a személyi igazolványokat. A fiúk elveszik. A főtörzs kihúzza magát, tisztelgésre lendül a keze.

A kapuüyeletes felhúzza a sorompót, ők jobbra át-ot csinálnak, és kimasíroznak a laktanyakapun. Megállnak, egy mélyet sóhajtanak – s mintha csak összebeszéltek volna, szaladni kezdenek.

Nemrég eshetett az eső, a pocsolyákban tótágast állnak az országúti lámpák, s a nedvesen csillogó utcaköveken is villódzva cikáznak a fehér fényserpentinek. Friss szél kerekedik, amely a fiúkkal szemben fúj, elszáradt leveleket, papírdobozokat hajtva maga előtt.

A cókómókjukat magukhoz szorítva szalad a négy fiú. Úgy esik nekik ez a futás, mintha kezdenének valamivel jóllakni – minél éhesebbek, annál szélesebben feszítik mellüket a szélnek.

Úgy kell beállítani ezt a jelenetet, hogy érzékeltetni tudja ennek a futásnak a könnyűségét, hogy milyen különbség van a nehéz bakancs és a könnyű tornacipő között. Külön-külön kell fotózni a négy arcot – az önfeledtséget, az arcizmok feloldódását, a lobogó, borzolódó hajtat, a tágult orrcimpát, a mellkas ütemes mozgását. Lassított felvételen, amint páros lábbal szökellnek, átrepülnek egy-egy pocsolyát. Megelőznek egy békésen bandukoló lovas kocsit. A hajtó hosszan utánuk néz. Kis folyócska hídján szaladnak át, megkerülnek minden útjelzőoszlopot.

Szótlatlanul, boldogan zihálva szaladnak. A híd után keskeny, meredek síkatoron folytatják a futást fölfelé. Földszintes házak kanyarognak mellettük – kiérnek egy nagy térre, ahol hirtelen föléjük tornyosodik sötét kontúrjaival a kéttornyú nagy templom, világítóóra számlap-szemeivel. A főút felé veszik az irányt.

Elhaladnak az orosz hősök emlékműve mellett, és a főutca kellős közepén futnak. Széles ívben lóbálják maguk körül a táskájukat. Szaladnak. Szaladnak. Szaladnak.

Elshannak mellettük a fák, a megvilágított cégtáblák, a nagybetűk összefolynak a szemük előtt: KÖNYVESBOLT, JÁRÁSBÍRÓSÁG, PAPÍR-ÍRÓSZER, ZÖLDSEG-GYÜMÖLCS. Amint beljebb érnek, a nedves utcakövön egyre többszínű szerpentin kígyózik összevissza a lábuk előtt.

Az önfeledt arcok, a szabad levegőt szürcsölő szájak, a kivillanó fogak porcelánja. A himbálódzó karok, kanyargó járda, lemaradó, bámészkodó, kései járókelők, kerékpáron haladó kendős kofaasszonyok, a szélben borzongó magas nyárfák. Egy pilla-

natra a tenger végtelen kékje-zöldje. Majd megint a szaladó kiválasztottak, akik kezdenek jóllakni.

A börtönépület előtti útkereszteződésnél állnak meg, hogy egy pillanatra kifújják magukat. Minden összebeszélés nélkül odamennek a börtönépület fala mellé, és egyszerre kiáltják elfúló, ziháló hangon:

HELLÓ, CSAJOK!

A mellékutca tompán nyeli el sötéttségébe a négy fiú gyenge hangját. Továbbfutnak.

Alakjuk már alig kivehető. Nem is látjuk pontosan, melyikük marad le egy-egy pillanatra. Amikor megint fölzárkózik társai vonalába, akkor gyullad ki a vérvörös rakéta a mozdulatlan város fölött. Makacsul sisteregve kapaszkodik, fúrja, fúrja fel magát az égboltra.

A lendületesen ívelő hegedűzenébe belevág a Mini együttes „Vissza a városba” című dala, ez a kemény basszusra és vadságon túli szelíd fuvolára épített rockballada. Egy kis ideig egymásba mosódik a kétfajta zene, majd az utóbbi erőszakos ritmusaival, és a megszólaló fájdalmas-érdes férfi hangjával – „Ó, ember, meddig, meddig érsz?” – egymaga uralja a hangzást.

Az olajos-fekete éjszakában a hatalmas tűz-felkiáltójel rakéta legyezőként terül el az égbolton. Fényével vörös-celofánpapír burkot von az égő városra.

Ez a fenyegetően vészterhes pillanat – városszín a film utolsó képe. Ezt kell kimerevíteni. A kimerevített képen kisvártatva négy jókora helyen felreped a celofánpapír. A szabálytalan csillag repedéses alakú űrben a város előző nyugalmas esti fényei kerülnek vissza. Villanásnyi időre helyükre a négy fiú rohanása, önfeledtségbe fotózott arca kerül.

Ebbe a tablóba vágják a VÉGE feliratot.

(1972)

